

*Волкова О.Г. к.е.н., доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет
М. Одеса, Україна*

Фіскальне ефективність місцевих зборів в Україні

Джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів України є місцеві збори. До набуття чинності Податкового кодексу України система місцевих зборів в Україні включала збір за парковку автомобілів, ринковий збір, збір за видачу ордера на квартиру, збір з власників собак, курортний збір, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш на бігах, збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. Разом з тим, досить широкий перелік місцевих зборів не забезпечував їх значний фіскальний і регулюючий ефект, що зумовило необхідність реформування системи місцевого оподаткування: на заміну значному переліку місцевих зборів спочатку було запроваджено збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір, а з 01.01.2015 р. залишились збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Скорочення кількості місцевих зборів є загальною тенденцією реформування місцевого оподаткування в Україні, яке почалося з прийняттям Податкового кодексу України у 2010 році та набуло активного свого розвитку з 2015 року при впровадженні бюджетної децентралізації. Скорочення кількості місцевих податків і зборів зменшує витрати фіскальних органів на їх адміністрування.

На сьогодні місцеві збори продовжують займати незначну частину як у структурі податкових надходжень, так і в структурі місцевого оподаткування (табл..1).

Показники фіскальної ефективності місцевих зборів України у період
2014-2019рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Туристичний збір, млн.грн	0,02	0,03	0,05	0,07	0,09	0,2
Питома вага у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	0,02	0,03	0,03	0,03	0,04	0,07
Питома вага у місцевих податках та зборах, %	0,02	0,03	0,03	0,03	0,04	0,3
Збір за місця для паркування автотранспорту, плин.грн	0,06	0,06	0,07	0,08	0,1	0,1
Питома вага у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	0,06	0,06	0,05	0,04	0,04	0,04
Питома вага у місцевих податках та зборах, %	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,1

Джерело. Розраховано за даними: [2].

Низький фіскальний ефект від місцевих зборів зумовлений тим, що вони є вибірковими для їх справляння: місцевим радам надано право самостійно вирішувати питання щодо їхнього встановлення.

Вагоме значення в податкових надходженнях місцевих бюджетів України має відігравати туристичний збір. Відмітимо, що цей податковий платіж може бути запроваджений виключно на туристичній місцевості, до якої неможливо віднести 3/5 територій місцевих громад України. Тому на жаль, на сьогодні цей податок має низький фіскальний ефект, але з значним потенціалом, з огляду на позитивну динаміку його надходження та перевиконання планових надходжень (за виключенням 2014р.) (рис. 1).

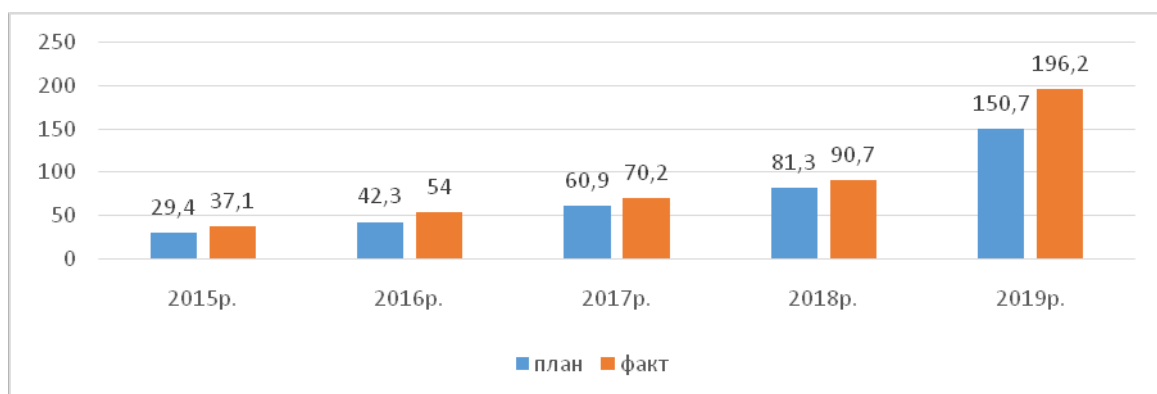

Рис. 1 Динаміка планових та фактичних надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів України у період 2015-2019рр.

Джерело. Складено за даними [2]

За дослідженнями в Україні існує різновекторна спрямованість темпів росту показників: зі зростанням темпів росту кількості іноземних туристів темпи росту туристичного збору уповільнюються [2]. Це може свідчити про недоліки системи обліку та нарахування туристичного збору з іноземного туризму, зокрема, відсутність повного обліку іноземних туристів в місцях їх проживання. Відмітимо позитивну трансформації в механізмі функціонування туристичного збору з 1 січня 2019 р.: сума туристичного збору, який підлягає сплаті тепер залежить не від вартості проживання, а від загальної кількості днів тимчасового розміщення у місцях проживання. Зважаючи, що право встановлювати ставки туристичного збору належить місцевим органам влади і вони мають можливість коригувати ставки збору залежно від категорії готелів чи інших місць тимчасового розміщення туристів, специфіки різних територій.

Платниками збору за місце для паркування транспортних засобів є юридичні та фізичні особи, які, згідно з рішенням органу місцевого самоврядування, надають у тимчасове користування спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів іншим особам.. Крім того, з метою запобігання ухиленню від сплати збору базою оподаткування є площа паркування, замість години паркування.

Для прийняття рішення щодо встановлення ставок місцевого збору за паркування для місця транспортних засобів необхідно враховувати декілька моментів:

- визначити наявність суб'єктів оподаткування, перелік спеціальних земельних ділянок підприємницької діяльності відведених для організації та провадження діяльності щодо забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів;

– розрахувати об’єкт та базу – оцінити величину площі паркувальної зони, а також площі оподаткування збором комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, закріплених за відповідним суб’єктом підприємницької діяльності;

– визначити ставки збору;

Місцеві ради не повністю використовують резерви від цього збору через відсутність дієвого контролю за наявністю договорів оренди на землю під парковки, меж і розміток місць для паркування, приладів фіксації в’їзду автотранспорту на парковку. Для більшості населених пунктів України залишається актуальним хаотичне паркування транспортних засобів, відсутність інвентаризації паркувальних місць, відсутність ефективного фінансового контролю за платою надання послуг за паркування.

Під час аудиту Державною аудиторською службою України Полянської сільської ОТГ Закарпатської області, де розміщені курортні санаторно-оздоровчі та туристичні об’єкти, державними аудиторами було зауважено про необхідність встановлення збору за місця для припаркування автотранспорту, оскільки їх платниками будуть не лише жителі громади, а й особи, що прибувають у дану місцевість[3, с. 14]. Звичайно, зауваження є доцільним для тих місцевих громад, на території яких знаходяться санаторії, будинки відпочинку, пансіонати тощо, і автомобілі можуть перебувати на території громади під час відпочинку громадян

Збір за місця для паркування транспортних засобів має виконувати, перш за все, регулюючою функцію та впливати на рівень завантаженості вулиць населених пунктів.

Слід зазначити, що система місцевих зборів України ілюструє суперечливість фінансового забезпечення територіальних громад України, які мають різний податковий потенціал та податкову базу, що є наслідком нерівномірного розподілу виробничого та природного потенціалу. Крім того, фіскальна ефективність місцевих зборів не визначається через розширення кола місцевих зборів. Актуальним залишається питання підвищення

ефективності їхнього адміністрування, а саме некомпетентність місцевих органів самоврядування щодо організації збору місцевих податків і зборів, низький рівень взаємодії органів місцевого самоврядування з органами податкової служби щодо їхнього стягнення.

Література

1. Волкова О.Г. Фіскальна ефективність місцевого оподаткування в Україні. *Науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку"*. 2019. Вип. 28(19). с. 263-269
2. Державна казначейська служба України . URL: <http://www.treasury.gov.ua>
3. Державний фінансовий аудит об'єднаних територіальних громад: ключові проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. - Режим доступу:https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/520/12.2019_2.pdf